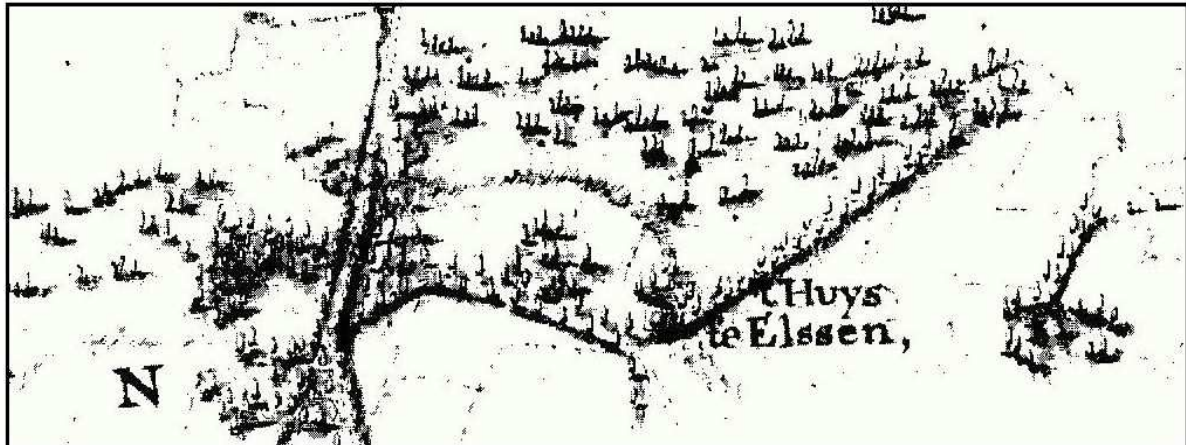

Boerderijnummer	5.3.055
Erfnaam	Huis te Elsen of Havezate Effink
Oudste vermelding	16 ^e eeuw
Afgebroken	ca 1808 was gelegen a/d Seinenweg

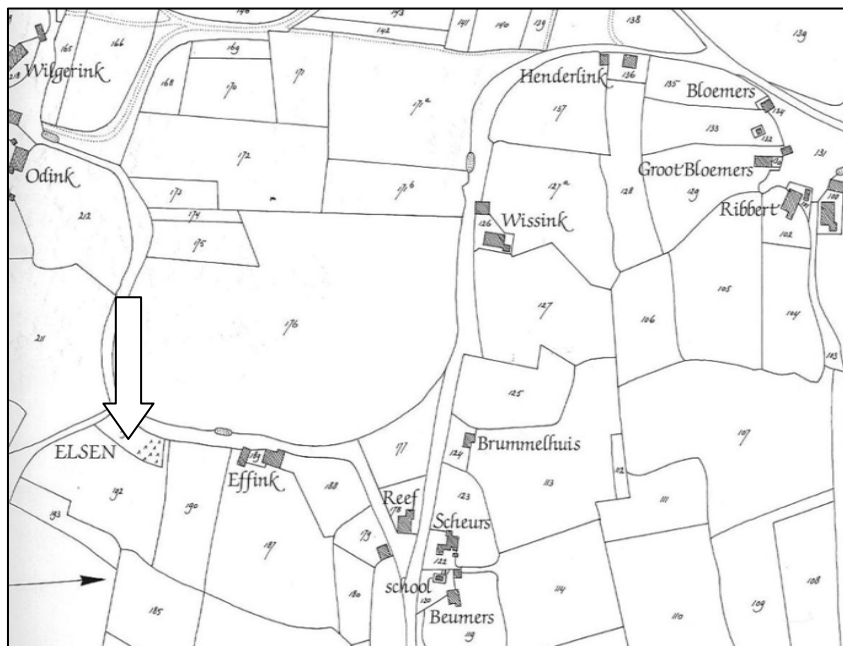
Historie huis

De havezate Effinck, ook wel aangeduid als 't Huys te Elssen, was blijkens een schets op de Hottinger kaart van 1783 slechts een klein vierkant gebouw, echter wel omringd door een gracht. Het stond op het rechter deel van het huidige huisperceel van Groot Reef (5.3.038).

"t Huys te Elssen" op de Hottinger kaart van 1783

Het is mogelijk ontstaan uit een zogenaamd Spijker. De naam spijker is afgeleid van het Latijnse woord spicarium (spica = korenaar) en duidt op een voorraadschuur, een opslagplaats van graan. In deze verzamelplaatsen werden vroeger de door de boeren af te dragen pachten, in de vorm van graan, opgeslagen. De kleinere havezaten in onze omgeving hadden nauwelijks een woonfunctie, de eigenaren woonden meestal in de steden. Belangrijk was de havezate als sleutel om toegang te krijgen tot hogere functies die door de Ridderschap werden verdeeld. Voorwaarde om een huis havezate te mogen noemen was dat het "adelycke betimmert" was en dat er voldoende boerderijen bij hoorden. (zie tekstvak hierna).

Kadastrale kaart van 1825 met pijl wijzend naar de plek waar het Huys te Elssen heeft gestaan

De stichtingsdatum van de havezate Effinck is moeilijk te achterhalen. Het is echter niet onwaarschijnlijk dat Johan Strubbe, die in die tijd het "erve Effinck" in leen had (zie beschrijving pand 5.3.050), in de 1^e helft der 16^e eeuw de bouwheer was van de havezate. Over hem weten we dat hij in 1578 vanwege Effinck verschreven werd in de Ridderschap van Overijssel. Ook is bekend dat hij, "die laetst zijn domicilium gehad heft op zijn huys Effinck bij Goor in Twenthe gelegen" in 1583 weer in Deventer woonde. Deze Johan Strubbe werd beschouwd als vijand van de Koning en had dus in de 80-jarige oorlog de kant van de Prins van Oranje gekozen. Vandaar dat hij weer in

Deventer ging wonen waar het veiliger was dan op het platteland van Twente. Waarschijnlijk bleef hij in Deventer wonen want in 1604 moesten de Elsener boeren de tienden waar Strubbe recht op had, bezorgen in Deventer.

Johan's zoon, Arend Strubbe liet in 1612 de boerderij Effinck (5.3.050) met toebehoren verkopen. De havezate was voor die tijd waarschijnlijk al verkocht, want de koper van de boerderij werd Adriaan Rouwaert van Craenhals van Hottinga, die al op de havezate woonde.

Coenraad Willem van Haersolte (1727-1799)

De familie Van Craenhals verkocht in 1614 z'n bezit aan Johan van Laer, die in 1619 vanwege Effinck werd verschreven in de Ridderschap. In 1624 werd hij benoemd tot drost van Diepenheim en Haaksbergen. Na zijn overlijden stelde zijn weduwe de havezate ter beschikking aan de beoefenaren van het "oude" katholieke geloof, waardoor in 1634 bij de Deventer classis geklaagd werd over "papistische exercities", waaraan ook boeren uit Haaksbergen deelnamen.

In 1638 werd de havezate gekocht door Willem van Haersolte die het jaar daarop al vanwege Effinck verschreven werd in de Ridderschap, hoewel hij nooit in Elsen woonde. Hij huisde namelijk achtereenvolgens als kapitein in Deventer, Arnhem en Kampen alvorens hij in 1637 werd benoemd tot drost van Bredevoort. Aangezien Anthony Swier reeds in 1715 in de Overijsselse Ridderschap was verschreven vanwege zijn andere havezate de Bredenhorst had hij Effinck eigenlijk niet nodig om een functie te krijgen. Ook zijn erfgenaam in 1734, Coenraad Willem van Haersolte

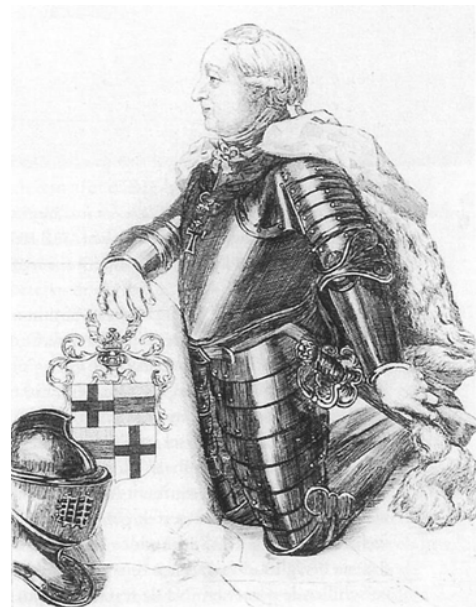
die tevens eigenaar was van het prestigieuze huis Staverden, had geen belang bij Effinck, ook al omdat hij in 1751 namens Staverden werd toegelaten tot de Ridderschap van de Veluwe. Geen wonder dan ook dat op of nabij de havezate Effinck anderen woonden. In 1748 blijkt dat de jager Roelof ten Brummelhuis te zijn. Zijn woning had de naam "Schutten". Naast "jaager" en "weever" was de hoofdbewoner van Schutten ook nog boer: in 1800 waren er 2 koeien en 1 pink.

Omdat voor de carrieres van de Van Haersoltes de havezate Elsen geen rol meer speelde, werd het in 1755 met de bijbehorende erven en katersteden verkocht aan Arend van Raesfelt voor de prijs van 28.404 gulden, waarna Arend vanwege dat goed werd verschreven in de Ridderschap. De aankoop van Effinck was vooral nodig omdat Van Raesfelt in 1754 was benoemd tot drost van Haaksbergen en Diepenheim. Voor die functie was het gewenst dat hij "gegoed" was in Twente. Hij maakte echter promotie door in 1786 drost van Vollenhove te worden en in 1790 drost van Twente.

Ten tijde van de verkoop door Van Haersolte behoorden de volgende Elsener boerderijen tot zijn bezittingen: Haykers, Schottelinck, Hendertinck, Wissink, Reef, Effinck, Teemker, Leunk, Groot Leetink en Klein Leetink. Onder de Van Raesfelt's werd dit bezit geleidelijk minder.

Na de komst van de Fransen en de omwenteling in 1795 werd Arend van Raesfelt ambteloos burger en ging in Zwolle wonen. Ook zijn zoon Derk Joachim Willem Jan van Raesfelt (1755-1828) werd, hoewel hij in 1780 nog voor Effinck in de Ridderschap was verschreven, in 1795 ambteloos burger en ging eveneens wonen in Zwolle. Hij was echter van 1808 tot 1826 wel de markenrichter van Elsen.

Nadat Van Raesfelt kort tevoren de boerderijen Effinck, Leunk en Haykers had verkocht werd in 1828 overgegaan tot publieke veiling van "de havezate Elsen, bestaande in het Havezate Land, met de Regten en Privilegien daaraan verbonden, voorts twee boerenerven, twee katersteden, eene aanzienlijke partij veengronden en verdere aan- en toebehoren".

Arend van Raesfelt tot Elsen (1725-1807)

Hieronder opgesomd de beleningen van het huis.

3-7-1504. Beleend door Johan Strubbe na de dood van zijn broer heer Egbert Strubbe.

28-12-1519. Idem door Aerndt Strubbe na de dood van zijn vader Johan Strubbe.

14-1-1525. Idem door Aerndt Strubbe.

27-8-1532. Idem door Aernst Strubbe.

28-2-1558. Idem door Johan Strubbe, onmondig. Hulder Joest ter Bruggen.

Op de holting van de marke Elsen gehouden 28-4-1603 wordt, onder de aanwezige goedsheren, ook een Jan Strubbe genoemd.

30-6-1612. Beleend door Arnolt Strubbe na de dood van zijn vader Johan Strubbe.

15-9-1612. Idem door Adriaen Rouwaert van Kraenhals van Hottinga na opdracht door Arent Strubbe.

7-5-1614. Idem door Johan van Lair toe Elst en vrouw Anna van Munster toe Dalen na opdracht door Rudolph/Rouwairt Craenhalss.

Bovengenoemde Johan van Laer was sinds 1621 drost van Haaksbergen. Hij stierf kinderloos op 3-11-1633.

1638. Beleend door Willem van Haersolte, drost tot Bredevoort.

(Op 12-7-1646 komen Willem van Haersolte met vrouw en 7 kinderen, benevens 40 inwoners van Bredevoort, om het leven bij de ontploffing van het kruitmagazijn van zijn kasteel na een blikseminslag).

20-10-1652. Beleend door Anthonis van Haersolte (de enige overlevende zoon na de brand), onmondig, na de dood van zijn vader Willem van Haersolte, drost van Bredevoort. Hulder Salomon Lange.

Antonie huwde later met Joanna van Haersolte tot Staverden en Bredenhorst en werd de stamvader van de nog bestaande fam. van Haersolte.

7-5-1666. Idem door Anthonis van Haersolte, mondig, deed zelf hulde.

22-1-1668. Idem door Anthoni van Haersolte met lediger hand.

9-6-1686. Idem door Antoni van Haersolte tot Elssen met lediger hand.

12-9-1706 huwt te Diepenheim Juffer Adriana Josina van Haersolte dochter tot Elssen met de Heer Joan Albert Sloet Heer tot Warmelo.

12-3-1711. Beleend door Willem van Haersolte (zn van Antonie), drost van Isselmuiden.

Nadat Willem op 7-9-1730 kinderloos was overleden, werd Antonie's vierde zoon met Effink beleend.

13-3-1732. Idem door Antoni Swier van Haersolte tot Elsen.

16-4-1734. Idem door Conradina Willemina van Dedem, weduwe Van Haersolte, vrouwe van Elsen, namens haar onmondige zoon Conrad Willem van Haersolte na de dood van Antonie Zwier van Haersolte tot Elsen.

Hulder doctor Samuel Johannes Gelderman, stadssecretaris van Zwoll.

20-5-1753. Idem door Coenraad Willem van Haersolte tot Staveren, Elsen, Bredenhorst en Zwalevenburg, met lediger hand.

(Van de in dat jaar geregistreerde erven te Elsen, zijnde 44 stuks, waren er 10 in het bezit van voornoemde Coenraad Willem van Haersolte te weten: Reef, Seinen, Haikers, Schottelink, Hendertink, Wissink, Teemker, Leunk, Groot en Klein Letink).

17-3-1755. Idem door Arent van Raesfelt, drost van Haxbergen en Diepenheim, na opdracht door Coenraet Willem van Haersolte tot Staverden, Zwaluwenburgh en Bredenhorst. De overdrachtprijs van de havesate en de erven bedroeg f 28404,-.

Deze Arent werd op 22-3-1755 voor Elsen "geadmitteerd ten Landdage".

In 1755 geeft de Hoog Welgeb. Heere Baron van Raesveld van Elsen, Drost van Diepenheim en Haxbergen, aan verkocht te hebben opgaande eykenboomen afkomstig van de havesate Elsen voor f 3877,-.

In 1786 wordt Arent benoemd tot drost van Vollenhove en in 1790 tot drost van Twente. Zijn zoon Derk Joachim Willem Jan van Raesfelt bekleedt blijkens het markeboek van Elsen tot 1816 nog het ambt van markenrichter van Elsen.

Nadat deze Derk op 5-9-1828 ongehuwd was overleden komt zijn nalatenschap aan de fam. van Coeverden tot Wegdam.

Het begrip “havezate”.

Het gewest Overijssel werd voor het begin van de Franse tijd (1795) geregeerd door de Ridderschap en Steden: een orgaan dat globaal vergelijkbaar is met de huidige Provinciale Staten, maar dan met veel meer macht. De centrale landelijke overheid speelde in die tijd een veel minder prominente rol.

De provincie, die toen nog zo goed als soeverein was, werd bestuurd door een standen-vertegenwoordiging. Aangenomen werd dat de Ridderschap het platteland vertegenwoordigde en de Steden de drie steden Zwolle, Kampen en Deventer. Voorzitter was de belangrijkste functionaris in de Provincie: de Drost van Salland. De Ridderschap en Steden hielden zich vooral bezig met het benoemen van vele functionarissen. Dat ze daarbij zichzelf niet vergaten ligt voor de hand. Belangrijkste functies, die veel geld en aanzien opleverden, waren: drost van één der gewesten, landrentmeesters (beheerders van het onroerend goed van de Provincie), vertegenwoordigers in de landelijke Staten-Generaal, bestuurder in de Oostindische Compagnie, lid van de Rekenkamer of ambassadeur aan een buitenlands hof. Lidmaatschap van de Ridderschap en Steden was dus bijna een voorwaarde om toegang te krijgen tot de meest aantrekkelijke functies.

Op basis waarvan werd men toegelaten tot die Ridderschap?

De vereisten daarvoor, die al lang bestonden maar pas in 1622 officieel op schrift werden gesteld, hielden in dat men van riddermatige geboorte moest zijn, in het bezit was van een gekwalificeerde havezate en voldoende goeud moest zijn. De havezate waarover de kandidaat diende te beschikken moest “adelycke betimmert” zijn, dat wil zeggen een soort kasteel zijn, terwijl de erbij behorende landerijen een waarde moesten vertegenwoordigen van ten minste f 25 000,-. Onder de bezittingen van de havezate moest minstens één boerderij zijn die gewaard was in de betreffende marke, bovendien moesten de landerijen liggen in hetzelfde kerspel waarin ook de havezate lag.

Op de oudste lijsten met havezaten waarvan de eigenaar toegang had tot de Ridderschap staan de volgende Markelose huizen vermeld: Effinck of Elssen, Hulsbecke, Oldenhavé, Olidam, Stoevelaer, Wegdam en Weldam. Niet meegerekend werden Heeckeren in Kerspel-Goor en Westerflie in Stokkum, omdat de eigenaren daarvan niet wensten over te gaan naar het nieuwe (gereformeerde) geloof en katholiek bleven.

De havezaten waren dus niet direct van belang als onderkomen, maar vooral een sleutel om toegang te krijgen tot de Ridderschap. Vandaar dat bijvoorbeeld de heer van het Weldam de havezaten Olydam en Kevelham aankocht om z'n kinderen in de Staten te krijgen. Ook andere edelen, soms uit andere delen van de provincie, kochten havezaten ten behoeve van de toekomstige loopbaan van hun zoon, hoewel die vaak niet op dat huis ging wonen.

Vanaf de Franse tijd werden de leden van de Provinciale Staten op een min of meer democratische wijze gekozen, waardoor het bezit van een havezate niet langer cruciaal was. Vandaar ook dat al vanaf begin 1800 pogingen werden ondernomen om havezaten en de bijbehorende boerderijen en gronden te verkopen.

De havezate zelf was omstreeks 1807 al afgebroken.

De havezatelanden, die verhuurd waren aan Berend Reef, werden in 1828 voor 3800 gulden aangekocht door Henri Civati, wonend op Backenhagen in Delden. Civati en z'n vrouw overleden beide in 1841 en schonken aan juffrouw Götte onder andere de katersteden Oude Wissinkbosch en de Schutterij “*met alle heerlijke regten aan de havezate Elsen verbonden*”. De Schutterij was kort daarvoor gebouwd, niet op het oorspronkelijke havezate-perceel, maar iets ten noorden daarvan (5.3.040). Deze schenking gebeurde omdat juffrouw Götte gedurende de langdurige ziekte van de Civati's hen zo voorbeeldig, liefderijk en goed verzorgd had.

In 1873 werd door de erven van juffrouw Götte de voormalige huisplaats van de havezate en de Schutterij verkocht aan Berend Jan Reef (5.3.060).

Erfgenamen van Berend Jan Reef stichtten hier in 1903, ongeveer op de plek van de vroegere havezate, de boerderij Groot Reef (5.3.038).

Bewoners:

Uit het voorgaande blijkt dat de havezate vaak alleen maar tijdelijk bewoond werd door de opeenvolgende eigenaren. Het lijkt er op dat alleen de familie Strubbe hier voor wat langere periodes verbleef. De verdere bewoning zal voornamelijk beperkt zijn gebleven tot de zomerdagen en het jachtseizoen en de periodes dat de pachten geïncasseerd moesten worden.

Bewoners “Schutten”:

► Vanaf omstreeks 1734 zijn er vaste bewoners bekend op het havezateperceel Huis te Elsen. Toen woonde hier, in de woning die “Schutten” werd genoemd, de Rooms Katholieke “jaager” Roelof ten Brummelhuis. Hij was rond die tijd getrouwd met Janna Rickerink. Zij kregen 3 kinderen: Roelof (*1735) die hier bleef wonen, Fenneken (geboren voor 1738) die in 1760 trouwde met Hendrick Arntsen Hanstee in Rijssen en Berent die omstreeks 1741 werd geboren.

► Roelof ten Brummelhuis (1735-vòòr 1802) werd wever; hij trouwde in 1761 te Rijssen met Jenneken Gerritsen Frericks (†1811) uit Enter. Uit dit huwelijk werden 4 kinderen geboren: Roeloff (1762-1812) die in 1787 te Rijssen trouwde met Johanna Gesina Krooshoop uit Delden, Gesina (*1764) die eerst in 1796 te Delden trouwde met Jan ter Have/ter Braak in Hengevelde en in 1804 hertrouwde met Gerrit Pierick eveneens in Hengevelde, Gerrit/Gerardus (*1765) die de opvolger werd en Jenneken/Joanna (1775-1840) die in 1798 in trouwde met Gerrit Egberts Koning in Hengevelde.

► Gerrit/Gerardus ten Brummelhuis (1765-1835) trouwde in 1787 te Rijssen met Gerridina ten Krooshoop, afkomstig uit Delden. Zij kregen 5 kinderen, allen met de achternaam Brummelhuis: Gertrudis (*1788), Gesina (*1789), Roelof (1792-1845) die in 1821 trouwde met Janna Spoolder/Spoler of Kraayenveld uit Ambt Delden en naderhand woonde op Schutten (5.3.090), Joannes (1796-1849) die huwde met Geertrui Spoolder en hertrouwde met Bernardina Winkels en vervolgens Gerardus (*1799). Na het overlijden van Gesina ten Krooshoop hertrouwde Gerrit ten Brummelhuis in 1800 te Rijssen met de uit Haaksbergen afkomstige Jenneken Arents Bretelaar (ca.1773-1852). Begin 19e eeuw vertrok de familie naar elders (mogelijk Enter) tot zij omstreeks 1820/1821 op Haykers (5.3.270) kwam wonen. Kort daarna vertrok de familie naar het aan de Schooldijk nieuwgebouwde Wissinkbosch (5.3.090, de Schutte).

1802-1804. RAO 62.2. Processtukken R.A. richterambt Kedingen. Inv.nr 56.

Proces tussen Jenneken Freriks, de wed. van Roelof ten Brummelhuis contra Maria Smit, de wed. van Bernardus Freriks voor zich en als moeder en wettige voogdesse over haar minderjarige kinderen inzake eis tot verklaring dat het Freriksplaatsje te Enter behoort aan den boedel van Jenneken Freriks en wijlen Roelof ten Brummelhuis.